

De muziek is de religie van deze tijd geworden

Peter Sloterdijk, Licht en geluid

Boom; 144 blz., €20,00

Vertaling Mark Wildschut

★★★

[Tanny Dobbelaar](#) 28 oktober 2020

De auteur

De Duitse cultuurfilosoof Peter Sloterdijk (1947) werd bekend door 'Kritiek van de cynische rede' (1984), waarin hij cynisme poneerde als alternatief voor cynisme. Andere titels bleken even controversieel als invloedrijk, waaronder 'Regels voor het Mensenpark' (2000), 'Sferen' (2004) en 'Je moet je leven veranderen' (2011). Sloterdijk staat bekend om zijn hoge productiviteit en intellectualistisch proza dat bepaald niet doorsnee-academisch is.

Het boek

'Licht en geluid' bestaat uit twee delen: 'Klankwereld' en 'In het licht', met elk een aantal wat oudere lezingen. Aan bod komt onder meer de functie van muziek in de moderne wereld, de betekenis van Beethovens negende symfonie voor de Europese politiek en de bevoorrechte positie van kijken vergeleken met ruiken, horen, proeven, voelen. De oudste lezing is van 1993, de nieuwste uit 2005. Deze mooie, kleine Nederlandstalige uitgave bundelt alleen de eerste twee delen van het oorspronkelijke 'Der ästhetische Imperativ. Schriften zur Kunst' dat ook essays over design en architectuur bevat.

Muziek

Een van de lezingen begint met de vraag waar je bent als je naar muziek luistert. Sloterdijk mijmert hierbij Heideggeriaans over het in-zichzelf-gekeerd-zijn van de luisteraar.

Muziek verbindt volgens hem twee strevingen. De een is vergelijkbaar met de foetus die in het donker een totaliteit van klanken waarneemt, of zoals Sloterdijk omschrijft, het 'diepte-akoestische continuüm van het moederinstrument'. Als het 'ik' zich na geboorte eenmaal gevormd heeft, dan kan het klanken onderscheiden, maar verlangt het juist weer naar de binnenwereld waarin de klank totaal en één was. "Daarom treffen we in primaire geste van alle muziek een dualisme aan van uittocht en thuiskomst."

Deze redenering is een symptoom van wat ik hier maar oorsprongsdenken noem. Je probeert een fenomeen uitsluitend te begrijpen door een, in dit geval speculatieve, theorie over zijn oorsprong te formuleren. Waarom zou je het complexe, wereldwijd zo belangrijke fenomeen muziek dat in oneindig veel verschijningsvormen uiteen valt, willen terugbrengen tot slechts twee strevingen?

Zwarte dozen

Eenzelfde soort redenering zie je terug in zijn bespiegelingen over kijken en zwarte dozen – het beste bekend van de *behaviourist* Skinner die ons innerlijke leven omschreef als een black box waar niets aan te onderzoeken valt. Sloterdijk ziet de zwarte doos in nog meer fenomenen terug; in elektronische apparaten waar we niets van begrijpen, die 'metafysisch en psychologisch leeg zijn', in grafkisten die zwijgen over het leven na de dood, in de betovering van moeilijke boeken en in moeders. "Onze moeders fascineren ons juist zo en jagen ons zo'n schrik aan, omdat ze op zichzelf de

black box belichamen. Zij vormen extreem geraffineerde zwarte dozen, die er op familiefoto's onschuldig bijstaan."

Redenen om dit boek niet te lezen

Wie niet houdt van zinnen die zichzelf lijken te feliciteren omdat ze na zes regels tot een goed einde komen, moet niet aan dit boek beginnen. Liefhebbers van een strak betoog dat uitnodigt tot tegenspraak zullen ook teleurgesteld zijn. Zonder enige kennis van Adorno en Heidegger lijken deze teksten me onbegrijpelijk.

Exemplarisch citaat

"In de heersende massacultuur is niet alleen onschuldige kitsch vrijgekomen; zij heeft niet alleen de ontroering gedemocratiseerd en de schoonheid van de kunsthallen naar de badkamers en de stranden verplaatst; zij heeft ook het verhevene gedesublimeerd, de dood gebanaliseerd en een expressionisme van geweld en smakeloosheid in het leven geroepen, waarvan de enige historische tegenhanger te vinden is in de amusementsbestialiteiten van de Romeinse arena."

Redenen om dit boek wel te lezen

Voor het eerste deel, over de betekenis van muziek in de hedendaagse samenleving, bevat interessante passages die indirect, net als bij kunst, mijn denken activeren: niet via argumenten, maar via stellige aforismen en opmerkelijke observaties die ik niet deel, maar die mijn wereld verrijken. Daaronder het idee dat muziek de religie van deze tijd is geworden, en dieper in onze emotionele huishouding doordringt dan enige godsdienst ooit heeft kunnen doen.